

M. Podemski

Apologia indyferentyzmu

O książce Parandowskiego

Sledząc na trzystu przeszło stronach książki p. Parandowskiego walkę Teofila Grodzickiego z Bogiem, spodziewamy się, że Teofil stanie się w końcu albo wierzącym, praktykującym katolikiem, albo wojującym ateistą. Tymczasem p. Parandowski przechodzi bokiem: stwierdziwszy, że „godne litości jest niebo, wieczność niewarta wzruszenia ramion” (str. 331), dodaje: „drugiej literze alfabetu (Teofil) poświęcić tyle czasu, ile było potrzeba i nie myśli tracić go więcej” (str. 346).

Druga litera alfabetu to B, to Bóg. Bóg już nie Teofila nie obchodzi. Zajął się teraz pierwszą literą alfabetu: A; zakochał się w Alinie. I w szkole pisze na tablicy wzór: $V=A$ (str. 327), w którym $V=ver$ (wiosna), $A=Alina$, $t=Teofil$, $m=miłość$.

Teofil będzie indyferentystą: zagadnienia metafizyczne są mu już obojętne.

To co najistotniejsze

Większą część książki zajmuje opis walki duchowej Teofila, stopniowe tracenie przezeń wiary. I to jest najistotniejsze.

Pierwszy kusiciel to starszy kolega, który pożyczając młodemu Grodzickiemu „Życie Jezusa” Renana. Dalsze etapy to przede wszystkim lektura książek, występujących przeciw nauce Kościoła katolickiego, posługujących się argumentacją pseudo-naukową, a poza tym rozmowy z nauczycielem Kosem i profesorem — astronomem, Kaliną.

Cały więc proces utraty wiary przez Teofila jest procesem czysto rozumowym: 17-letni chłopak daje się przekonać argumentom, które znalazł w książkach. „Dziś Renanem, krytycznymi komentarzami do ewangelii, ani tużiną innych książek, pochłanianych przez Teofila nikt oparzyć się nie może” — pisze p. Jerzy Andrzejewski w artykule p. t. „Płonienie bez ognia” („Prosto z mostu”, nr. 38 (92) z 30. VIII. 1936).

Sprawa głosu wewnętrznego

Dlaczego? Bo „religia przestała być sprawą wiedzy i intelektualnych dociekań, a stała się sprawą tego głosu wewnętrznego, który w nas żyje...” — objaśnia wyżej wspomniany krytyk, dorzucając: „obcy jest młodemu pokoleniu wyłącznie intelektualny charakter tych (t. j. religijnych) przeżyć”.

Nikt więc, według p. Andrzejewskiego, nie może utracić wiary wskutek przeczytania jakichś tam książek, nikt też — mamy prawo się domyślać — nie może jej nabyć lub odzyskać. Młody człowiek może sobie, wg. p. Andrzejewskiego, czytać Bóg wie jakie herezje — żadnego to nań nie wywrze wpływu, bo to drukowane. Potrzebne jest przeżycie — ono dopiero może obfitować w skutki.

Ale czyż przeczytanie książki nie jest również przeżyciem?

To, co pisze p. Andrzejewski o „głosie wewnętrznym” dziwnie przypomina Jana Jakuba Rousseau, dla którego ostatnią instancją jest „la lumière intérieure” (światło wewnętrzne), który odrzuca wszelkie rozstrząsania teoretyczne i chce ograniczać się do praktyki.

Rozum i uczucie

Nie mam tu zamiaru bronić czystego racjonalizmu i twierdzić, że tylko i wyłącznie przez rozum można dojść do wiary. Jestem jednak przekonany, że za pomocą rozumu, myśli — które są naczelnymi władcami ludzkości — możemy odzyskać wiarę, jeśli ją utraciliśmy, pogłębić, jeśli ją posiadamy, możemy również ją utracić. Nie odrzucam całkowicie roli uczucia, ale nie mogę mu przyznać roli naczelnej. Dopiero połączenie rozumu i uczucia da najlepsze wyniki.

Nie można powiedzieć, że przeżyła intelektualnie Teofila są nam obce, bo świadczyłoby to tylko o tym, że jesteśmy — my, młodzież dzisiejsza — istotami bezmyślnymi, które kierują się

instynktami. A to by było — jak sądzę — kompromitujące.

Propaganda ateizmu

Nie można również twierdzić, że autor „Nieba w płomieniach” zachowuje bezstronność, i że jego książka nie jest propagandą ateizmu (jak pisze p. A. Grzymała - Siedlecki w „Kurierze Warszawskim” z 4.II. 1937). Parandowski jest, i to bardzo, stronniczy. Znajdziemy wprawdzie w „Niebie” epizod Kościuka, który mówi (o Chrystusie i Jego nauce): „Nikt nie widział... nikt przy tym nie był... nic się nie stało... No, to jak to nic mogło świat zmienić?” (str. 142); ale głównie nurt „Nieba” to zwalczanie nauki katolickiej za pomocą argumentów nauki XIX-go wieku, argumentów, które zostały już dawno odparte.

Jeżeli, rzeczywiście „młodzież

czyta „Niebo w płomieniach” — i traci wiarę”, jeżeli rzeczywiście „straszne tragedie rozgrywa ją się w niejednej duszy dzięki argumentom p. Parandowskiego”, to trzeba to przypisać „niskiemu uświadomieniu religijnemu i moralnemu” naszego społeczeństwa — jak słusznie zauważa ks. Bronisław Wójcik, T. J. (Sodalis Marianus”, nr. 12, grudzień 1936, przedrukowany przez „Młodzież Katolicką”, nr. 1 (29), styczeń 1937).

Wobec jawnej apologii indyferentyzmu religijnego przez p. Parandowskiego, nie mówmy, że autor jest bezstronny — to nieprawda, nie mówmy, że na nas to wcale nie wpływa, bo to zbyt intelektualne — my też umiemy myśleć. Zapoznajmy się natomiast z apologetyką naszej wiary, pogłębijmy ją — czytamy, myślimy!

Czy rak ludzki i rak roślin są tą samą chorobą?

Sensacyjne badania bakteriologów

Rak ludzki jest zagadnieniem, które zajmuje setki uczonych, a każdy wynik na drodze badań, choćby niezbyt ugruntowany, emocjonuje zarówno zimnych ludzi nauki jak i rzeszę laików. Nic też dziwnego, że i szereg badaczy, stojących na pograniczu patologii ludzkiej i patologii roślin zainteresował się w latach powojennych tą doniosłą sprawą i rozpoczęli badania, które zdają się rzucać na nią wręcz nowe światło.

Rak roślin

Jeszcze przed wojną uitarło się popularne mniemanie, że ludzie zajmujący się ogrodnictwem chorują często na raka. Wiadę gminną na pół serio łączyła to z faktem istnienia szeregu poważnych chorób roślin (wywołanych przez grzyby i bakterie) nazywanych często „rakami”. Z tych „raków” wyróżnia się zwłaszcza t. zw. guzowatość korzeni i łodyg, którą wywołuje lasiecznik, zwany lasiecznikiem narośniętym (Bacterium tumefaciens). Na korzeniach zarażonych roślin (lub gałęziach czy łodygach) powstają pod wpływem tego lasiecznika guzowate narośle o nie-równej, chropowatej powierzchni. Narośle te są początkowo miękkie, soczyste o powierzchni białawej lub podobnej zabarwieniu do zdrowej tkanki; później drewnieją i często ostatecznie gniją.

Na powierzchni narośli praw-dziwa kora nigdy się nie wytwarza. Narośle mogą trwać przez wiele lat i dochodzić do wielkich rozmiarów oraz wagi kilkudziesięciu kilogramów. Zażarzone korzenie stają się niezwykle grube i mięsiste. Bakterie ukryte w ziemi dostają się do wnętrza tkanek roślinnych przez skałczenia (np. uszkodzenia przy kopaniu) i pobudzają komórki tkanki roślinnej do podziału i wytwarzania tkanki narośli. To zjawisko występuje na przeszło 40 gatunkach roślin, przeważnie uprawnych (zwłaszcza drzewach owocowych, kasztanach, na licznych roślinach doniczkowych, jak: pelargonie, fuksie itd.).

Analogie

Ten właśnie rak roślinny ściągnął uwagę niektórych bakteriologów w Anglii, Niemczech i Francji. Jakby idąc za poglądem gminnym na chorobę raka u ogrodników zwrócili oni uwagę na pewne podobieństwa między rakami u roślin a rakami u ludzi i zwierząt. W lipcu 1920 r. w jednym z fachowych pism angielskich ukazał się artykuł p. t. „Złotliwość guzowatości roślin i jej analogie ze zwierzęcym rakiem”, wywołując ataki i dyskusje. Odtąd jednak szereg bakteriologów zajął się tym zagadnieniem i co roku poświęca mu liczne publikacje. Krzyżują się argumenty za i przeciw, ale zainteresowanie tym zagadnieniem nie słabnie.

Podobieństwo nowotworów

Stwierdzono, że narośle u ro-

ślin powstają tak samo, jak narośle u człowieka i zwierząt ze zwyrodniałych komórek ciała. Rak roślin podobnie jak rak ludzki i zwierzęcy daje się przenosić przez transplantację, t. j. przez przesadzenie tkanki rakowatej na zdrowe osobniki. Wybujały wzrost tkanek u chorych roślin daje się porównać z chorobliwym rozrostem komórek u człowieka i zwierząt. Poza tym dają się zauważyć jeszcze wiele innych analogii zrozumiących dla specjalistów.

Szczepione stone czniki

To zachęciło do dalszych badań. W pewnych wypadkach w nowotworach ludzkich znaleziono

bakterię podobną do tej „narośniętą”, która wywołuje raka roślin. Bakteria ta zaszczepiona szczurom, myszom, świnkom morskim i królikom — dała „pomysłne” rezultaty, t. j. wywołała typowe objawy raka. Zaszczepiono ją również na młodych roślinkach słoneczników (wszystkim dobrze znanych z ogrodów warzywnych i z ogródków przy chatkach chłopskich) i po pewnym czasie na roślinach tych powstały narośle o wyglądzie takim, jak narośle wytwarzane na słonecznikach zazwyczaj przez lasiecznika raka roślin.

Również u zwierząt chorych na raka (myszy) znaleziono pewien

Tydzień muzyczny

Filharmonia Warszawska wykazuje coraz więcej zrozumienia w trosce o dobro współczesnej muzyki polskiej. Prawie każdy program koncertu symfonicznego zawiera jakieś nowe dzieło młodego kompozytora. W ten sposób Filharmonia spełnia swoje szczerne zadanie służenia rodzimej kulturze i popierania swojskiej twórczości, a publiczności daje możliwość poznania obfitego dorobku muzycznego doby dzisiejszej.

Niedawno został wykonany w Filharmonii poemat symfoniczny wybitnego i cenionego kompozytora Jana Adama Maklakiewicza p. t. „Ostatnie werble”. Jest to utwór programowy, stanowiący hołd pośmiertny dziełu życia Marsz. Piłsudskiego potracą kolejno o pieśni legionowej, aby w końcu, odmalowawszy dźwiękami dzieje walk niepodległościowych, przejść do ponurego rytmu werbli pogrzebowych. Maklakiewicz pragnął wyrazić w swoim utworze własne credo ideowe, oraz pieśnią opowiedzieć „życie walk, zwątpień, radości i smutków, zwycięstw i porażek”.

Pałac arabski czy bizantyjska bazylka?

W pobliżu Palmiry, w wiosce Hire odkryto antyczny pałac arabski, pochodzący z czasów Omajadów VII w/ i posiadający wspaniałe mozaiki i arabski na murach.

Przy dalszych pracach nasunęły się wątpliwości, czy ten przepyszny pałac nie był bizantyjską bazylką. Kwestii tej nie zdołano jeszcze rozstrzygnąć.

Książki nadesłane do Redakcji

HENRYK WORCEŁ, „Zaklęte rewiry”, Gebethner i Wolff. Warszawa 1936 str. 424.
ALINA SEGEN, „Anna”. Gebethner i Wolff. Warszawa 1936 str. 303.
MICHAŁ RUSINEK, „Płuton z dzieł tak”. Powieść. Gebethner i Wolff. Warszawa 1937. Str. 327.
WACŁAW BERENT, „Diogenes w kontuszu”. Winieta. St. O-Chrostowskiego. Gebethner i Wolff. Warszawa. Str. 279.
JULIUSZ KADEN BANDROWSKI, „Piśnuczycy”. Wydanie nowe. Warszawa 1936. Główna Księgarnia Wojskowa. Str. 277.

Muzeum Prado

Historyczny przegląd sztuki hiszpańskiej

Madryckie muzeum Prado tym się różni od najbogatszych nawet muzeów światowych, że stanowi, jak wiadomo, dokładny przegląd rozwoju sztuki w Hiszpanii.

Istnieją niewątpliwie muzea za sobniejsze, np. wspaniały Ermitage w Petersburgu, gdzie zgromadzone najwspanialsze arcydzieła ze wszystkich zakątków Europy. O ile jednak Ermitage jest, a raczej był, dopóki go bolszewicy nie ograbili, olbrzymim zbiorem arcydzieł, o tyle Prado góruje nad nim, gdyż stanowi reprezentację narodu.

Muzeum Prado jest najściślej zespolone z najznakomitszymi monarchami Hiszpanii, którym zresztą zawdzięcza całą swą wspaniałość. Podwaliny pod zbiory położył niewątpliwie cesarz Karol V, dzięki tym obrazom, które przewiózł z sobą z Niemiec oraz z Holandii. Wśród nich znajdują się liczne arcydzieła Tytca-

na oraz Dürera. Filip II obdarzył muzeum arcydziełami Greca, Filip IV natomiast znany jest jako ofiarodawca licznych Velasquezów.

Ten to właśnie monarcha wysłał Velasqueza specjalnie do Włoch z misją nabycia tam licznych dzieł sztuki. Jeden z późniejszych monarchów, Burbon Karol IV, znany jako protektor wielkiego Goi, zaznaczył się w dziejach muzeum ofiarowaniem obrazów tego właśnie artysty.

Velasquez — chiuba muzeum

Właśnie dzięki temu, że poszczególne monarchowie z każdej epoki dziełom przeznaczali do muzeum szereg obrazów, Prado stanowi ten swoisty zbiór, z którym na całym świecie, w małym zresztą stopniu, mogłoby się tylko równać państwowe muzeum w Amsterdamie. Prado posiada, oprócz

pięknych wzorów hiszpańskiego przede wszystkim malarstwa, również oddział rzeźby, w którym jednak nie ma nic szczególnego. Te jednak sale, które przeznaczono są dla hiszpańskiego malarstwa, przyciągają dosłownie zwiedzających swoim ogromem i wspaniałością. Taki np. Velasquez reprezentowany jest w Prado w czterech dużych salach, w których znajduje się około 50-ciu jego obrazów. Stanowią one prawdziwy przegląd rozwoju twórczości artysty od lat najmłodszych aż do starości. Widać na tych obrazach dokładnie wpływy rzymskie, po portretach królów i ich rodzin widać też wyraźnie, jak Velasquez coraz głębiej wnikał w psychikę portretowanych osób. Widać dokładnie, jak jego arcydzieła wyzwały się stopniowo z więzów akademickości i zyskiwały coraz bardziej cechy wybitnego indywidualizmu. Ale bo też ten artysta, jak nikt inny, panował doskonale nad duchem i materia.

Salę Tytjana, który malował przede wszystkim portrety monarchów i posiadał liczne grono wielbicieli i przyjaciół, zawierały około 40 dzieł tego weneccjanina. Nawet Rafael posiada w tym muzeum reprezentację składającą się z sześciu jego obrazów. Olbrzymią widać różnicę między umowaniem dzieł sztuki przez Tytjana czy Rafaela oraz tą surowością, jaką panowała w stolicy ówczesnej Kastylii — Madrycie.

Malarz rycerstwa — Greco

Ogniwo pośrednie między ówczesną sztuką Hiszpanii i Włoch stanowi malarz Greco. Był on Grekiem tylko z pochodzenia. Wprawdzie najcenniejsze i najliczniejsze arcydzieła Greca przechowywane były w Toledo, niemniej jednak i w Prado znajdują się bardzo liczne jego obrazy. Greco, trzeba to przyznać, doskonale rozumiał ówczesnego rycerza Kastylii i lepiej odzwiercał jego postacie w obrazach, lepiej niż inni współcześni, gdyż był doskonałym psychologiem. Murillo, urodzony w Andaluzji, a więc kraju słońca i piękna, prze nosi widza w zupełnie inną atmosferę. Nawet jego Madonny i święci znajdują się w atmosferze słońca i pogody.

Kto un esmiertelnii niedołącznych królów?

Ale największą ozdobą muzeum, przynajmniej w opinii Europejczyka, jest właśnie Goya. Nie-dościgniony ten portrecista oraz grafik, z nieokreślaną fantazją był, jak i Velasquez, malarzem nadzwyczajnym. Wypaść mu pełnić tę rolę w okresie, gdy Hiszpanię rządziły niedołączni Burbonowie. Goya malował ich jednak z jeszcze większą sumiennością i do kładnością, aniżeli to robił Velasquez z wymierzającymi Habsburgami. I temu właśnie tylko ci monarchowie hiszpańscy zawdzięczają swą nieśmiertelność. Ludzkość ciągle oglądać ich będzie w niezwykle wspaniałych portretach, robionych przez Goyę, i gdy by nie on, niktby dzisiaj nie pamiętał już o istnieniu tych władców Hiszpanii.

Przeznaczając tak wiele miejsc dla sztuki rodzimej, kierownictwo muzeum w Prado niewiele uwagi poświęcało artystom obcym, to też licznie reprezentowani są tylko Rubens, Van Dyck, oraz kilku malarzy francuskich i włoskich z różnych czasów. Malarstwo niemieckie najgorzej występuje w osobie Dürera i kilku jego współczesnych. Istnieje obawa, że te właśnie wspaniałe arcydzieła, jeśli nie znikną w większości podczas obecnej wojny domowej, to są w każdym razie poważnie zagrożone. Jest rzeczą wątpliwą, czy konserwatorom muzeum uda się ocalić te bezcenne zbiory przed rozgrabieniem. Taka katastrofa byłaby niepowetowana stratą dla całego świata, zwłaszcza dla Hiszpanii, która w Prado nagromadziła dobytek wielu wieków swej bogatej kultury.

Pamiętaj o bezrobotnych narodowcach

Michał Kondracki

T. P.